

B. Dembek

"Perspectives on Reality: readings in Methaphysics from Classical Philosophy to Existentialism", New York, Chicago, Burlington 1966 : [recenzja]

Studia Philosophiae Christianae 8/2, 161-163

1972

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

aspekt danych zmysłowych traktuje się jako subiektywny³⁷. To właśnie roszczenie znalazło wyraz w nazwie „realizm bezpośredni krytyczny“, a według wprowadzonych uściśleń terminologicznych — „prezentacjonizm krytyczny“.

Prezentacjonizm integralny relatywistyczny ma również podstawę do tego, aby mógł być nazwany realizmem krytycznym. Wprawdzie jakościowy aspekt danych zmysłowych traktuje jako cechy rzeczy, zaznacza jednak, iż są to cechy nie absolutne, jak się potocznie mniema, lecz cechy relatywne.

Nie można całkowicie odmówić podstaw do miana realizmu krytycznego nawet prezentacjonizmowi integralnemu naturalnemu (absolutystycznemu). Ten kierunek jest również poparty argumentami. Nie ma więc miejsca dla nazwy „realizm naiwny“, chyba że będziemy tak nazywać realizm zdrowego rozsądku — nie dlatego, by był fałszywy — lecz dlatego, że posiadając poczucie rzeczywistości i kontaktu z nią, w toku tego poczucia nie uświadamiamy sobie jego podstaw.

Perspectives on Reality. Readings in Metaphysics from Classical Philosophy to Existentialism, under General Editorship of Jesse A. Mann, Georgetown University, Gerald F. Kreyche, De Paul University; N. York, Chicago, Burlington, 1966, Harcourt, Brace and World, Inc. s. 683.

Dzieło to jest jedną z trzech antologii tekstów filozoficznych wydanych jako „The Harbrace Series in Philosophy“. Redaktorami tej serii są Jesse A. Mann z Georgetown University i Gerald F. Kreyche z De Paul University. Składają się na nią następujące pozycje: *Perspectives on Reality* (omawiane obecnie), *Reflections on Man* i *Approaches to Morality*. Zamierzeniem redaktorów jest przedstawienie podstawowych, klasycznych, tekstów metafizyki, filozofii człowieka i etyki w takim wyborze, któryby umożliwił studiującym filozofię uchwycenie całej złożoności problematyki i rozwiązań oraz zrozumienie pomocy, jaką służy filozofia w słownym formułowaniu prawd objawionych i ich reinterpretacji ciągle na nowo potrzebnej. Takie potraktowanie klasycznych tekstów jest wyrazem pluralistycznej postawy, do jakiej zachęcał myśliciel katolickich Sobór Watykański II. Intencję autorów wyraził w przedmowie John Wright, ówczesny biskup Pittsburgha: „Kościół oczekuje od wszystkich bez wyjątku filozofów — choć w różnym stopniu i choć różnego spodziewając się pożytku — nie tylko pomocy

³⁷ przy swoistym wszakże rozumieniu podmiotu.

w stawianiu pytań, lecz także pomocy w słownym formułowaniu odpowiedzi, jakie dał Duch Święty“ (s. IX).

Redaktorzy bliżej określili swoje stanowisko pisząc: „Postawa pluralistyczna potwierdzona przez Sobór stała się w ostatnich latach dominująca w wielu katolickich kolegiach i uniwersytetach w Stanach Zjednoczonych. Znaczenie *aggiornamento* w filozofii okazało się w tym, że pluralizm filozoficzny inicjowany przez niektórych, teraz jest polecany wszystkim“ (s. XI).

Jakkolwiek szeroki jest pluralizm proponowany przez redaktorów, jednak przyznają oni, iż w wyborze tekstów ograniczają się do przedstawienia tych kierunków, które ich zdaniem są żywe i znajdują oddźwięk w społeczeństwie amerykańskim. Dlatego doceniając wartość historyczną takich tradycji jak kartezjański racjonalizm, czy utylitaryzm, jednak tych właśnie tradycji w antologii nie uwzględnili, ponieważ obecnie, według ich mniemania, nie mają bezpośredniego znaczenia w amerykańskim życiu filozoficznym.

Antologia poprzedzona jest Wstępem Ogólnym (1—31), który napisali Jesse A. Mann i Gerald F. Kreyche. Autorzy omówili najpierw nominalną definicję filozofii i jej głównych działów, następnie dokonali historycznego przeglądu zagadnień filozoficznych dla uzasadnienia dokonanego przez nich wyboru tekstów i dla usytuowania wybranych tekstów w historycznym kontekście. W trzeciej części Wstępu omówili metafizykę i jej kluczowe zagadnienia. Wreszcie scharakteryzowali dziś żywotne tradycje filozoficzne. Zaliczyli do nich tradycję arystotelowsko-tomistyczną, tradycję hegeliańsko-marksistowską, tradycję pragmatyczno-naturalistyczną, tradycję analityczno-pozytywistyczną oraz tradycję egzystencjalistyczno-fenomenologiczną. Odpowiednio do pięciu wymienionych tradycji antologia została podzielona na pięć działów. Każdy z nich został poprzedzony wstępem ułatwiającym zrozumienie poruszanej w tekstach problematyki i jej historyczne uwarunkowania. Teksty poszczególnych autorów poprzedzone zostały krótką notką biograficzną o danym filozofie. Dydaktycznie ciekawe i ważne są pytania do dyskusji umieszczone po każdym fragmencie oraz tematy do dyskusji i prac seminaryjnych podane na końcu każdego działu. Lekturę studentom ułatwiają ponadto krótkie słowniki terminów właściwych dla danej tradycji filozoficznej umieszczone także po każdym dziale tekstów.

Dział I — Myśl klasycyzna i chrześcijańska — zawiera teksty Platona, Arystotelesa, Augustyna i Tomasza; opracował George F. McLean O.M.I. z The Catholic University of America.

Dział II — Myśl dialektyczna — zawiera teksty Kanta, Hegla, Engelsa i Marksa; opracował Thomas N. Munson S. J. z Loyola University, Chicago.

Dział III — Amerykańska myśl pragmatyczno-naturalistyczna — zawiera teksty Jamesa, Peirce'a i Deweya; opracował Robert J. Roth S.J. z Fordham University.

Dział IV — Myśl analityczno-pozytywistyczna — zawiera teksty Hume'a, Russella, Carnapa, Tarskiego i Ayera; opracował Jerzy A. Wojciechowski z University of Ottawa.

Dział V — Myśl egzystencjalistyczno-fenomenologiczna — zawiera teksty Heideggera, Sarte'a, Tillicha, Marcela, Bierdiajewa i Bubera; opracowała Helen James John S.N.D. z Trinity College, Washington.

Na dzieło to zwracam uwagę dlatego zwłaszcza, że jest dobrym przykładem właściwej metody nauczania filozofii — nauczania, w którym studentów wprowadza się w możliwie szeroki kontakt z filozofią w jej ważnych osiągnięciach; inaczej — nauczania filozofii i filozofowania, a nie, jak to często bywa, mówienia „swoimi słowami“ o filozofii, któremu z powodu oderwania od oryginalnych tekstów grozi spłylenie i jednostronność. Znane są próby stosowania w Polsce tej metody. Znakomitym jej przykładem były na przykład K. Ajdukiewicza wypisy filozoficzne pt. „Główne kierunki filozofii“. Ukazały się one jednak w 1923 r. i od dawna są wyczerpane, a nowe ich wydanie — sygnalizowane przez tegoż autora w „Zagadnieniach i kierunkach filozofii“ (W-wa, 1949, s. 5) — nie doszło do skutku. Ważnym w ostatnich latach przykładem stosowania tej metody jest także seria „Wybrane teksty z historii filozofii“ wydawana przez PWN od 1959 r. Trzeba jednak powiedzieć, iż ciągle pozostaje w polskim piśmiennictwie pewna dotkliwa luka. Brak mianowicie wypisów dobrze opracowanych z punktu widzenia potrzeb nauczania filozofii chrześcijańskiej, a więc wypisów, któreby pokazywały (podobnie jak to czyni omawiana antologia) narastanie tej problematyki filozoficznej, w której kręgu obraca się, czy też z którą musi podejmować obecnie dyskusję, myśliciel pragnący badać także zagadnienia, jakie stawia mu wiara chrześcijańska, który — powiedzmy — chce „filozofować w wierze“. Nie wystarczą tu — choć są bardzo potrzebne i pożyteczne — tego rodzaju wybory tekstów, jakimi na przykład jest ilustrowana „Historia Filozofii Chrześcijańskiej“ (Ph. Böhner, E. Gilson, W-wa, 1962). Zachęteni przykładem pięknej zespołowej pracy, jaki dali nam koledzy z za Oceanu, może podejmiemy i u nas podobne zadanie. Jeśli chodzi o tłumaczenia, to grunt został już w znacznej mierze przygotowany przez Bibliotekę Klasyków Filozofii PWN, w której to serii ukazała się w końcu 1970 r. już setna pozycja. Ponadto w wielu innych wydawnictwach znaleźć można różne ważne filozoficznie teksty w dobrym tłumaczeniu na polski.

B. Dembowski